

Donderdag 13 februari 2020

TivoliVredenburg – Hertz – 20.00 uur

ALLE BEETHOVEN TRIO'S

Concert 2/ Van Baerle Trio

Maria Milstein viool

Gideon den Herder cello

Hannes Minnaar piano

Ab Nieuwdorp inleiding

Ludwig van Beethoven 1770-1827

Pianotrio nr. 2 in G opus 1 nr. 2 (1794-95)

Adagio-Allegro vivace

Largo con espressione

Scherzo: Allegro

Finale: Presto

Pianotrio nr. 11: Variaties in G over 'Ich bin der Schneider

Kakadu' opus 121a (1802-1803)

Introduzione: Adagio assai

Thema: Allegretto

Variaties 1 t/m 10

Allegretto

- Pauze

Pianotrio nr. 6 in Es opus 70 nr. 2 (1808/09)

Poco sostenuto-Allegro ma non troppo

Allegretto

Allegretto man non troppo

Finale: Allegro

Beethoven en de 'Liebhaber'

In 1794 verscheen in de Wiener Theater Almanach een anonieme brief over het artistieke en economische belang van amateurmuzikanten. 'Bijna iedere vader met een modaal inkomen laat zijn kinderen muziekonderwijs genieten. Hoeveel amateurs hier zijn, kan men zien aan de vele instrumentenbouwers, die een behoorlijk inkomen verdienen, en bovendien aan de grote afzet van klavieruittreksels van opera's en operettes.' Voor uitgevers en componisten vormden de amateurs een belangrijke doelgroep, natuurlijk niet alleen voor klavieruittreksels, maar ook voor andere muzikale genres als pianomuziek, kamermuziek en liederen. Wie meent dat de pianosonates, trio's of kwartetten van Beethoven of Schubert te moeilijk waren voor amateurs vergist zich: ze kochten en speelden ze gretig. De componisten verwachtten het zelfs en rekenden erop. En leefden ervan. Een andere schrijver liet zich als volgt uit: 'Nergens zal men onder de amateurs zoveel volleerde uitvoerende musici vinden als hier. Veel amateurs kunnen zich meten met beroepsmusici en enkele weten ze zelfs te overtreffen...Men zou het ouders als een onvergefelijke tekortkoming in de opvoeding aanrekenen, wanneer een jongen of meisje uit een middenklasse-gezin geen muziek zou kennen

en spelen. Dat is trouwens ook een zeldzaamheid. In deze stad zal men maar weinig huizen vinden, waar niet iedere avond deze of gene familie zich vermaakt met een strijkkwartet, trio of een klavierconcert.' Tegen deze achtergrond is het begrijpelijk dat Ludwig van Beethoven toen hij 22 jaar oud vanuit Bonn in 1792 in Wenen arriveerde, allereerst kamermuziek liet uitgeven: zijn Pianotrio's op.1. Geen symfonie, pianoconcert of iets anders grootschaligs. Nee, pianotrio's. Een geliefd genre bij luisteraars en amateurs.

Componeren zonder geldzorgen

Beethoven had het geluk dat hij financieel gesteund werd door adellijke mecenasen en zich daardoor tamelijk onbezorgd aan zijn kunst kon wijden. Dat was een grote verbetering ten opzichte van de oudere generatie van zijn leraar Joseph Haydn. Die was zijn leven lang als een soort muzikale knecht gebonden aan adellijke hoven. Toen hij na zijn pensioen in Londen furore kon maken genoot hij van zijn onafhankelijkheid: 'Ik ben blij een ongebonden dienaar te zijn.' Hij ontving nog wel een jaargeld van de familie Eszterházy maar kon gaan en staan waar hij wilde. En hij componeerde voor de internationale 'muziekmarkt', en onderhandelde met uitgevers zonder tussenkomst van een broodheer. Die vrijheden had Beethoven meteen al bij zijn aankomst in Wenen in 1792. Bij zijn carrièreplanning en het lanceren van zijn enorme talent waren vooral twee mensen van belang. De in Leiden geboren Oostenrijkse diplomaat Gottfried van Swieten (1737-1803) steunde hem financieel en spoorde hem aan zich te verdiepen in de muziek van Händel, Bach en diens twee oudste zonen. Beethoven zou later zijn Eerste symfonie aan Van Swieten opdragen. Bij een andere mecenas woonde Beethoven zelfs een tijd in huis: Karl Lichnowsky (1756-1814). Hij had een klein instrumentaal ensemble in huis dat Beethovens muziek al kon uitvoeren wanneer de inkt nog zo ongeveer nat was. Zo ging het ook met het eerste opus dat Beethoven in Wenen liet uitgeven, de Pianotrio's opus. 1 Met Beethoven zelf achter de vleugel werden die ten doop gehouden tijdens een wekelijkse soiree in huize Lichnowsky. De uitgave van de stukken werd voor Beethoven bijzonder lucratief doordat de prins zorgde voor een royale intekening door de edelen bij de première. Beethoven streek hiermee in één keer het gemiddelde jaarloon van een ambtenaar op.

Pianotrio in G opus 1 nr. 2

Bij de Pianotrio's opus 1 valt op dat ze een symfonische allure hebben, zo ook het vanavond gespeelde Pianotrio in G opus 1 nr.2. Dat komt door de vierdeligheid van het stuk, terwijl drie delen eigenlijk de norm is. Verder neemt Beethoven alle ruimte om zijn thema's en materiaal te ontwikkelen en spant hij vaak lange bruggen tussen de diverse 'alinea's' in zijn betoog. Bij het Pianotrio in G opus 1 nr. 2 komt daar nog bij dat het opent met een langzame inleiding die aan het echte sonatedeel voorafgaat, zoals in veel symfonieën van Joseph Haydn.

Kleermaker Kakadu

Begin negentiende eeuw werd overal in de straten en stegen van Wenen een populaire deun geneuried en gefloten. De melodie was afkomstig van een pikant lied, een echte dijenkletsjer, en bracht zelfs de componeerpen van Beethoven in beweging. Het

resultaat: de Variaties opus 121a op papier. Dit werk voor pianotrio is gebaseerd op het lied 'Ich bin der Schneider Kakadu' uit het Singspiel *Die Schwestern von Prag* van Beethovens tijdgenoot Wenzel Müller (1767-1835). Later (1816) bewerkte Beethoven de Variaties nog eens voor publicatie en omschreef ze met veel gevoel voor understatement: 'Sie sind von meinen Frühern Kompositionen, jedoch gehören sie nicht unter die verwerflichen.' En dat over een echte worp van het genie! Wenzel Müller was beroemd en zo geliefd om zijn zingbare en volkse liederen, dat getwijfeld werd of 'hij de liederen van het volk had gestolen of het volk van hem.' Met het lied 'Ich bin der Schneider Kakadu' lijkt Müller een soort parodie hebben willen schrijven op Mozarts Papageno-aria 'Ein Mädchen oder Weibchen' uit *Die Zauberflöte*. Een meesterzet van Beethoven is de variaties over de eenvoudige deun zo serieus in te leiden alsof er zwaar weer op komst is. Dat is humoristisch bedoelde ernst. Een karikatuur. In de eerste drie variaties worden zoals gebruikelijk de drie instrumenten om beurten voorgesteld (piano, viool en cello). Variatie 4 lijkt vol goede bedoelingen die steeds op niets uitlopen, en Variatie 5 is een canon die geen canon is. Variatie 6 is een samenzwering van de twee strijkers om het nobele klavier buiten te sluiten... En inderdaad is Variatie 7 alleen voor strijkers. Nummer 9 is vol van de barokke diepe ernst van de inleiding. De bijna gefluisterde tiende variatie gaat naadloos over in het uitgebreide 'na-spel' met zijn briljante einde.

In de schaduw van het 'Geister-Trio'

Het Pianotrio opus 70 nr.2 heeft vanaf het begin in de schaduw gestaan van het eerste van de serie. Het is minder contrastrijk, heeft wat minder tegenstellingen in de tempi, heeft namelijk geen echt snel en ook geen echt langzaam deel. De delen lijken qua tempo en karakter eerder enigszins naar elkaar toe te zijn gecomponeerd in plaats van zich te willen onderscheiden zoals in het eerste trio. Een mooie verbindende factor tussen de delen vormt het steeds terugkerende trillermotief, alsof er een rituele bel wordt geluid.

Clemens Romijn

Het **Van Baerle Trio** is in 2004 opgericht door pianist Hannes Minnaar, violiste Maria Milstein en cellist Gideon den Herder. De naam van het trio ontleent ze aan de straat waar hun muzikale wortels liggen: de Van Baerlestraat in Amsterdam. Hier ontmoeten de drie musici elkaar tijdens hun studie aan het Conservatorium van Amsterdam, op een steenworp afstand van het Concertgebouw, dat het trio als zijn muzikale thuis beschouwt. Na het winnen van het Vriendenkrans Concours in het Concertgebouw in 2011 treedt het trio veelvuldig in deze zaal op en wordt het door het Concertgebouw genomineerd voor de ECHO Rising Stars 2013/14, een tour die het trio naar belangrijke zalen in heel Europa brengt, waaronder de Musikverein in Wenen, de Barbican in Londen, de Cité de la Musique in Parijs, L'Auditori in Barcelona en de Philharmonie in Keulen. Al voor het begin van deze Europese tour heeft het Van Baerle Trio zijn internationale reputatie gevestigd met het winnen van het ARD concours in München in 2013 en het internationale kamermuziekconcours in Lyon in 2011. Bij beide concoursen wint het trio ook de publieksprijs. Het trio werd gevormd onder de hoede van Dmitri Ferschtman en volgde daarna lessen bij onder

meer Ferenc Rados en Claus-Christian Schuster. De ontmoeting met Menahem Pressler in 2008 was een grote bron van inspiratie voor de drie musici, die sindsdien meerdere keren voor hem speelden. De debuut-cd van het Van Baerle Trio met werken van Saint-Saëns, Loevendie en Ravel werd bekroond met een Edison Klassiek 2013. De opname van de complete pianotrio's van Beethoven die het trio in de afgelopen jaren uitbracht, werd in de nationale en internationale pers met veel enthousiasme ontvangen: afzonderlijke volumes ontvingen 5 sterren in De Volkskrant en Trouw, en driemaal een Luister 10. "The overwhelming quality of this new disc is a quite irresistible freshness", schreef Gramophone en WDR 3 stelde: "Das Van Baerle Trio lässt sich mit Haut und Haar auf Beethoven ein, macht vor allem Kleinigkeiten zu Juwelen."

Na afloop van het concert is er een signeersessie van het trio: tijdens de pauze en na afloop van het concert zijn cd's te koop.

Hannes Minnaar studeerde piano bij Jan Wijn aan het Conservatorium van Amsterdam, waar hij in 2009 met hoogste onderscheiding afstudeerde. Hannes is prijswinnaar van het Concours de Genève en de Koningin Elisabeth Wedstrijd in Brussel. Hij soleerde bij diverse orkesten, waaronder het Concertgebouworkest, het Radio Filharmonisch Orkest, de Filharmonie en het Nationaal Orkest van België, onder leiding van dirigenten als Herbert Blomstedt, Eliahu Inbal, Marin Alsop en Frans Brüggen. Recitals speelt hij door heel Europa, alsook in Azië en het Midden Oosten. In 2011 ontving Hannes de Borletti-Buitoni Trust Fellowship. Zowel zijn debuutalbum, met werken van Rachmaninoff en Ravel, als zijn tweede cd 'Bach Inspirations' werden lovend ontvangen in binnen- en buitenland. In 2019 ontving Minnaar de prestigieuze Nederlandse Muziekprijs.

Violiste **Maria Milstein** werd geboren in Moskou, maar groeide op in Frankrijk. Ze studeerde bij Ilya Grubert in Amsterdam, David Takeno in Londen en bij Augustin Dumay aan de Muziekakademie Koningin Elisabeth in Brussel. Maria is prijswinnaar van internationale concoursen zoals 'Città di Brescia' en 'Premio Rodolfo Lipizer', en kreeg in Nederland de Violobeurs van het Kersjes Fonds. Maria won een Edison Klassiek 2015 voor haar debuut CD 'Sounds of War' met Hanna Shybayeva. In 2016 ontving Maria een Fellowship van de Borletti Buitoni Trust. In 2018 nam Maria de Nederlandse Muziek Prijs in ontvangst. Maria bespeelt een viool van Michel Angelo Bergonzi, die zij in bruikleen van het Nationaal Muziekinstrumenten Fonds heeft.

Gideon den Herder studeerde cello bij Monique Bartels in Amsterdam en Clemens Hagen in Salzburg, waar hij zijn Masterdiploma met hoogste onderscheiding behaalde. Hij voltooide zijn opleiding bij Thomas Grossenbacher in Zürich met het Solistendiploma. Ook volgde hij lessen barokcello bij Jaap ter Linden en Roel Dieltiens. In 2009 won hij met het Trio Otono het oude muziek concours 'À Tre' in Trossingen, Duitsland. Sinds 2014 is Gideon als aanvoerder cello aan het Residentie Orkest in Den Haag verbonden. Hij bespeelt een cello van Giuseppe dall'Aglio met een strijkstok toegeschreven aan Dominique Peccatte, beide in bruikleen van het Nationaal Muziekinstrumenten Fonds.